

КИБЕРМАКОНДА ШАХСГА ДОИР МАЪЛУМОТЛАРНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ

ЛАТИПЖОНОВ МИРЖАВХАР АКБАРАЛИ ЎҒЛИ

Тошкент шаҳар ИИББ АТСЖҚҚБ Тергов бўлими терговчиси катта лейтенант

Аннотация: Дунёда пандемия сабабли ахборот технологияларга бўлган эҳтиёж кескин ошиб кетди. Бунинг натижасида эса инсонларнинг ахборот технологиялар тўғри ва хавфсиз фойдаланишлик учун билим ва кўникмаларининг шаклланишига олиб келди. Ахборот технологиялар ёрдамида инсонлар кундалик юмуш ва мақсадларини амалга оширадilar, яъни, онлайн тўловлар, халқаро пул ўтказмалари ва шу кабилар. Кибермаконда шахсга доир маълумотлар ва уларнинг аҳамияти кундан-кунга ўзгариб бормокда. Замонавий дунёда шахсга оид маълумотлар катта аҳамиятга эга, чунки улар турли соҳаларда, жумладан, иқтисодиёт, сиёсат, соғлиқни сақлаш, таълим, маркетинг ва бошқаларда муҳим рол ўйнайди.

Шахсий маълумотларни муҳофаза қилиш: Қонуний ва ахлоқий нуқтаи назардан, шахсга оид маълумотларнинг ҳимояси муҳимдир. Маълумотлар хавфсизлиги ва шахсият ҳимоясини таъминлаш учун кибер хавфсизлик чоралари кўрилиши керак.

Маркетинг ва реклама: Ҳозирги кунда, шахсга оид маълумотлар, масалан, интернетдаги фаолиятлари, истаклари ва танловлари маркетинг соҳасида муҳим рол ўйнайди. Бу маълумотлар асосида компаниялар ўз маҳсулотларини ёки хизматларини мослаштириб, mijozlarga максимал даражада қулайлик яратишга ҳаракат қиладilar.

Рақобат ва бизнес стратегиялари: Корхоналар шахсга доир маълумотлардан фойдаланиб, потенциал mijozlarining эҳтиёжларини билиш ва рақобатда афзалликка эга бўлиш учун маркетинг стратегияларини ишлаб чиқадilar.

Шахсга оид маълумотларнинг ахлоқий муаммолари: Шахсга доир маълумотларнинг нотўғри ёки махфий тарзда тарқатилиши ахлоқий ва қонуний муаммоларни келтириб чиқариши мумкин. Бундай ҳолатлар шахснинг ҳуқуқларини бузиши ва хавфли натижаларга олиб келиши мумкин.

Технологиялар ва интернет: Кибермакондаги шахсга доир маълумотлар ўзининг аниқлигини ва актуаллигини сақлашда муҳимдир. Интернетда шахсга доир маълумотлар узлуксиз тарқалишга мойил бўлиб, уларнинг эгалари учун фойдали ва хавфли тарафлар мавжуд бўлиши мумкин.

Шахсга доир маълумотларнинг тўғри ҳимоясини таъминлаш ва улардан фойдаланишда ахлоқий жиҳатларни ҳисобга олиш муҳимлиги ушбу мавзунинг долзарблигидан далолат беради. Шундай қилиб, ушбу мақола бевосита интернет билан боғлиқлиги сабабли, шахсга доир маълумотлар, онлайн пул ўтказмалар, шахсга доир маълумотларнинг ҳуқуқий жиҳатлари, шахсга доир маълумотлардан фойдаланиш, шахсга доир маълумотларнинг йўқолиши ва ўғирланиши каби тушунчаларига ойдинлик киритишлик мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Шахсга доир маълумотлар – бу инсоннинг шахсий маълумотлари бўлиб, улар унинг таниқлилигини ёки хусусиятларини аниқлаш учун ишлатилади. Кибермаконда бу турдаги маълумотлар кўпинча шифровалган, ёки хавфсиз бўлишини таъминлаш мақсадида ўзгартирилади.

Онлайн пул ўтказмалар – бу электрон маблағларни махсус ишлаб чиқилган онлайн тарзда ишловчи иловалар орқали муайян бир шахсдан бошқа шахсга ўтказишга айтилади.

Шахсга доир маълумотларнинг ҳуқуқий жihatлари – кибермаконда шахсга доир маълумотлар билан боғлиқ қонунлар ва қоидалар ҳисобланади.

Шахсга доир маълумотлардан фойдаланиш – интернетдаги платформалар, мессенжерлар ва ижтимоий тармоқлар шахсга доир маълумотларни реклама, маркетинг ёки бошқа мақсадларда ишлатилишига айтилади.

Шахсга доир маълумотларнинг йўқолиши ва ўғирланиши – хакерлар томонидан шахсга доир маълумотларни ўғирланишлиги ҳамда уларни ўз манфаатлари учун фойдаланишликларига айтилади.

Калит сўзлар: Шахсга доир маълумотлар, Онлайн пул ўтказмалар, Шахсга доир маълумотларнинг ҳуқуқий жihatлари, Шахсга доир маълумотлардан фойдаланиш.

THE ROLE AND IMPORTANCE OF PERSONAL DATA IN CYBERSPACE

Abstract: The pandemic has dramatically increased the demand for information technology in the world. As a result, people have developed the knowledge and skills to use information technology correctly and safely. With the help of information technology, people carry out their daily tasks and goals, such as online payments, international money transfers, etc. Personal information and its importance in cyberspace are changing day by day. In the modern world, personal information is of great importance, as it plays an important role in various fields, including economics, politics, healthcare, education, marketing, and others.

Protection of personal data: From a legal and ethical point of view, the protection of personal data is important. Cyber security measures must be taken to ensure data security and privacy.

Marketing and advertising: Nowadays, personal information, such as online activities, preferences, and choices, plays an important role in marketing. Based on this information, companies try to customize their products or services and create maximum convenience for customers.

Competitive and business strategies: Companies use personal data to develop marketing strategies to understand the needs of potential customers and gain a competitive advantage.

Ethical issues of personal data: The improper or confidential distribution of personal data can raise ethical and legal issues. Such situations can violate the rights of the individual and lead to dangerous consequences.

Technology and the Internet: Personal data in cyberspace is important to maintain its accuracy and relevance. Personal data on the Internet tends to be constantly distributed, and there can be both beneficial and dangerous sides to its owners.

The importance of ensuring the proper protection of personal data and taking into account ethical aspects in its use indicates the relevance of this topic. Thus, since this article is directly related to the Internet, it is appropriate to clarify such concepts as personal data, online money transfers, legal aspects of personal data, use of personal data, loss and theft of personal data.

Personal data is information about a person that is used to identify them or their characteristics. In cyberspace, this type of data is often encrypted or otherwise altered to ensure its security.

Online money transfers are transfers of electronic funds from one person to another through specially developed online applications.

Legal aspects of personal data are the laws and regulations related to personal data in cyberspace.

Use of personal data - refers to the use of personal data by online platforms, messengers, and social networks for advertising, marketing, or other purposes.

Loss and theft of personal data - refers to the theft of personal data by hackers and their use for their own benefit.

Keywords: Personal data, online money transfers, legal aspects of personal data, Use of personal data, Loss and theft of personal data.

Шахсга доир маълумотлар кибермаконда ҳар қачондан ҳам муҳим роль ўйнамоқда. Бу маълумотлар нафақат одамларнинг ҳаётини осонлаштиради, балки уларнинг хусусийлиги, хавфсизлиги ва ҳуқуқлари билан боғлиқ масалаларни ҳам пайдо қилади. Кибермакондаги шахсга оид маълумотларнинг аҳамияти ва таъсирини кўплаб жиҳатлардан кўриб чиқиш мумкин:

Шахсий маълумотлар ва интернет хавфсизлиги шахсга оид маълумотлар (ном, туғилган сана, контакт маълумотлари ва ҳ.к.) интернетдаги фойдаланувчилар учун ўзига хос хавф туғдиради. Агар бундай маълумотлар нотўғри ёки ноқонуний тарзда тақсимланса, шахслар турли халақитлар ва ҳақоратлардан ҳаттоки молиявий хилофиятлардан азоб чеккади.

Маълумотлар асосида шахснинг рақамли профили кибермаълумотлар асосида шахснинг рақамли профили шакллантирилади. Бу профил реклама, маркетинг ва бошқа мақсадлар учун фойдаланилиши мумкин. Шахсга доир маълумотлар асосида шахснинг қизиқишлари, савдо одатлари ва ҳ.к. таҳлил қилинади. Бу ёки умумий фойдага, ёки шахсий ҳокимиятни оширишга олиб келиши мумкин. Шахсий маълумотлар ва ҳуқуқий масалалар маълумотларнинг нотўғри ёки қонуний бўлмаган тарқатилиши шахсларнинг ҳуқуқларини бузади. Шунингдек, шахсларга доир маълумотлар ҳақидаги қонунлар, масалан, GDPR (Европа Қонуни) ёки бошқа маҳаллий қонунлар, шахсларнинг хусусийлигини муҳофаза қилишга йўналтирилган. Шахсга доир маълумотларнинг таъсири шахсга оид маълумотлар интернетдаги шахсни аниқлаш ва унга тўғри ёки ёмон йўналиш бериш учун ишлатилади. Одамлар учун интернетдаги ёки рақамли платформалардаги маълумотлар бутун

хаётларига таъсир қилиш потенциалига эга. Кибергуноҳлар ва шахсий хавфсизлик кибержиноятчилар шахсга доир маълумотларни ўғирлаб, ҳужумлар, ёшлар учун ёмон таъсирлар (буллинг, кибертахдидлар) ёки молиявий хилофийатлар орқали шахсларга зарар етказишади. Бу ҳолат шахслар учун онлайннинг фаолиятида хавф туғдиради. Маълумотларни муҳофаза қилиш шахсга оид маълумотларни сақлаш ва муҳофаза қилиш жараёнлари бизнинг ҳаётимизда муҳим аҳамиятга эга. Хусусийликни таъминлаш ва шахсга доир маълумотларни тақсимлашда эҳтиёткор бўлиш керак. Шунингдек, шахсий маълумотларни муҳофаза қилиш техникалари ва дастурлар мавжуд бўлиб, улар хавфсизликни таъминлашга ёрдам беради.

Шахсга доир маълумотларни кибержиноятчилардан ҳимоя қилиш жуда муҳим, чунки интернетдаги киберҳужумлар ва маълумотларнинг ноқонуний равишда қўлланилиши инсоннинг шахсий ҳаётига катта таъсир кўрсатиши мумкин. Бу ҳимоянинг асосий аҳамиятлари шулар:

1. **Шахсий маълумотларнинг ҳимояси:** Шахсга доир маълумотлар, масалан, кредит картаси рақамлари, пароллар, манзиллар ва бошқа муҳим маълумотлар, фойдали бўлиб, уларни бузиб кириш ёки кракинг қилиш орқали шахсга зарар етказилиши мумкин.
2. **Маънода шахсий хавфсизлик:** Маълумотлар, айниқса, шахсга оид сирлар ва маълумотлар ёки ҳаётга тааллуқли маълумотлар (масалан, саломатлик ёки ижтимоий ҳолат) ушбу шахсни хавфли вазиятга қўяди. Кибержиноятчилар бундай маълумотлардан ёлғон ҳужжатлар яратиш ёки одамни халқаро даражада мажбурлаш учун фойдаланишлари мумкин.
3. **Финансал хавфлар:** Шахсга доир қарз ёки пул қаражатлари билан боғлиқ маълумотларни кўчириш ёки ноқонуний равишда олиш, банк ёки молия муассасаларидаги хатарларга олиб келиши мумкин. Кибержиноятчилар шахснинг молиявий ҳиссасини ёки ҳисобларини ўғирлаш орқали пулларни ўғирлашлари мумкин.
4. **Мазмун ва ижтимоий таҳдидлар:** Киберҳужумлар шахснинг ижтимоий турмушига таъсир қилиши, унинг ёки унинг оиласининг номини ёки тасвирини ёмонлаштиришга олиб келиши мумкин.

Шу боисдан, шахсга доир маълумотларни ҳимоя қилиш учун кибер хавфсизлик чораларини кўриш, шифрлаш, паролларнинг мустаҳкамлиги ва ҳимоя фойдаланиш дастурига эътибор бериш жуда муҳимдир.

Шахсга доир маълумотлар (шу жумладан, шахсий маълумотлар, паспорт маълумотлари, телефон рақамлари, банк реквизитлари ва бошқалар) кибержиноятчилар томонидан бир нечта мақсадларда фойдаланилиши мумкин. Буларнинг баъзилари:

1. Кибержиноятчи шахснинг шахсий маълумотларини олиб, унга таҳдид қилиши ёки унинг исмидан пул талаб қилиши мумкин. Масалан, уйғониш учун талаб қиладиган фойдаланувчи маълумотларини ёки кредит картасини ўзлаштиради;
2. Кибержиноятчилар шахснинг исмидан ёки банк ҳисоб-рақамидан фойдаланиб, янада катта молиявий манфаатларга эга бўлиш учун олиб кетиши мумкин. Бу, мисол учун, кимдирнинг банк ҳисобини фойдаланиш ёки фальсификация қилиш учун фойдаланади;
3. Интернетда турли хила афераларни ташкил этиш, жумладан, шахсга тааллуқли онлайн ҳисобига кириш, ёки қўшимча пул талаб қилиш, электрон тўлов тизимларини ишлатиб, маблағларни ўғирлашда фойдаланади;

4. Кибержиноятчилар шахсий маълумотларни бошқа жиноятчилар ёки шахсларга сотиш орқали катта пул манбаига эга бўлишлари мумкин.

5. Қўлига олинган шахсий маълумотлар билан кибержиноятчилар жиноятларни амалга ошириш учун аниқ шахслар билан ишлашлари мумкин, масалан, онлайн қарзлар олиш ёки юридик манипуляцияларни амалга оширишлари мумкин.

Бундан хулоса қилишимиз мумкинки, шахсга доир маълумотлар кибермакондаги муҳитда шунчалик муҳим, чунки улар фойдаланувчининг ҳаётининг бир қисмини ташкил этади, шунингдек, уларни сақлаш ва муҳофаза қилиш кибержиноятлардан ҳимояланишга ёрдам беради.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

- 1) Ўзбекистон Республикасининг Киберхавфсизлик тўғрисидаги қонуни.
- 2) Ўзбекистон Республикаси ИИВнинг Киберхавфсизлик луғати 31, 66 бетлар.
- 3) “Минтақавий мулоқот” халқаро журнали маълумотлари.
- 4) БМТнинг “Халқаро ахборот хавфсизлиги соҳасида хулқ-атвор қоидалари” кенгаши маруза матнлари.
- 5) Ўзбекистон Республикаси конституцияси.
- 6) ШХТнинг 2009 йилги кенгаши баёноти хабарлари журнали.
- 7) БМТда “Халқаро ахборот хавфсизлиги соҳасида хулқ-атвор қоидалари”ни.

